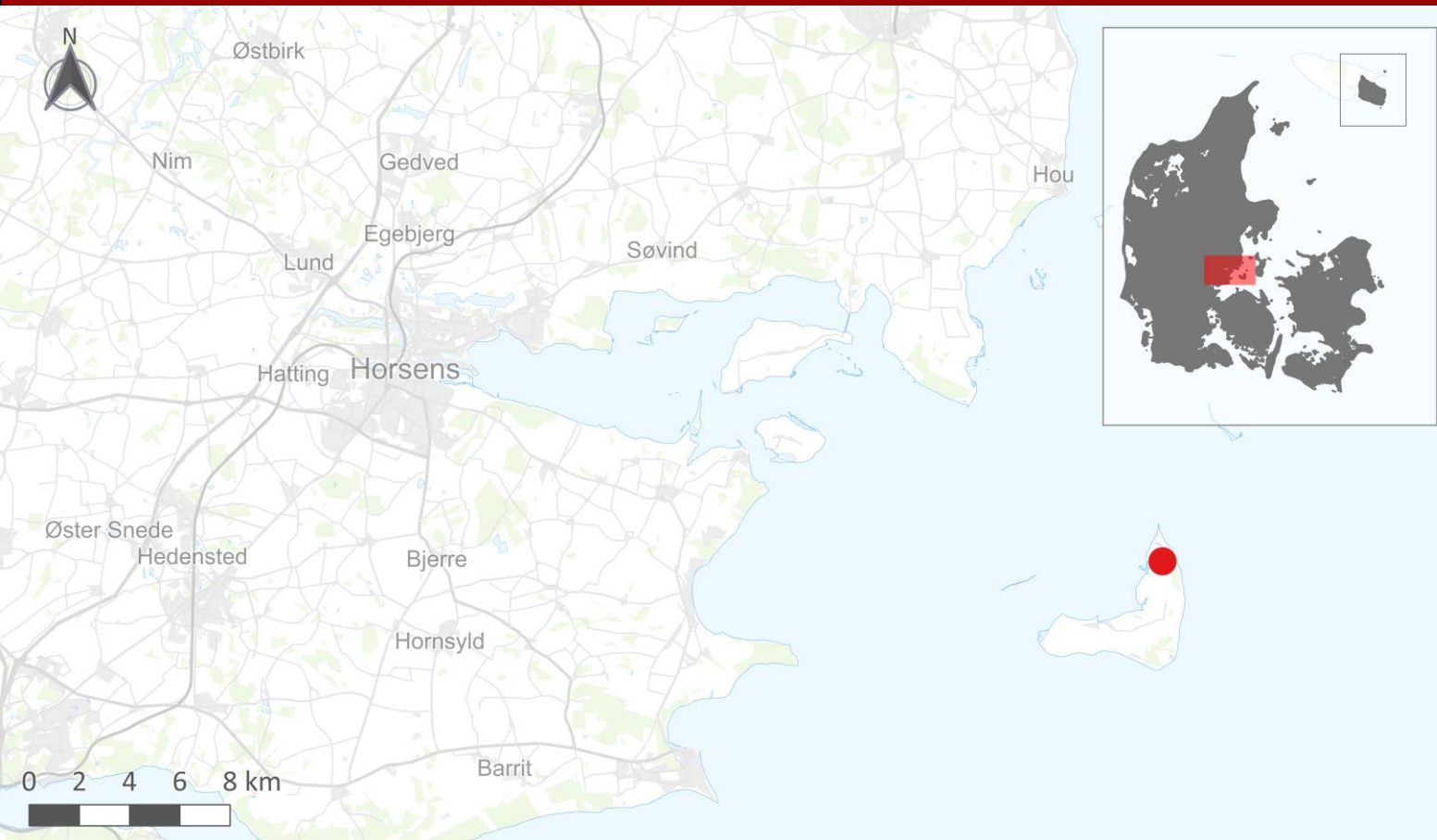

HOM 3900, Endelaves Vikinger (FHM 4296/4840)

Vedkursorisk gennemsyn af trækul fra en grube/nedgravning, umiddelbart dateret til vikingetid.

Jannie Koster Larsen, cand.mag.

Afdeling for Konservering og Naturvidenskab, Moesgaard Museum

Nr. 74 2024

HOM 3900, Endelaves Vikinger

Vedkursorisk gennemsyn af trækul fra en grube/nedgravning, arkæologisk dateret til vikingetid (FHM 4296/4840)

BAGGRUND

Vedkursorisk gennemsyn er udført på én prøve udtaget fra en grube/nedgravning ved Endelave (HOM 3900). Prøven er udtaget af Museum Horsens, og efterfølgende undersøgt af cand.mag. Jannie Koster Larsen på Afdeling for Konservering og Naturvidenskab, Moesgaard Museum.

UNDERSØGELSEN

Et kursoriske gennemsyn af det forkullede vedmateriale indbefatter, at der udvælges og artsbestemmes 10 stykker trækul fra hver prøve. Hver enkelt prøve bliver altid omhyggeligt vurderet og beskrevet i sin helhed, og det er tilstræbt at udtage og identificere trækulsstykker, der synes så repræsentative for prøvens samlede indhold som muligt. Til identifikation er der udvalgt trækulsstykker af forskellig størrelse og så vidt muligt stykker uden synligt recente brudflader. De udvalgte træstykker er identificeret under anvendelse af henholdsvis stereolup og mikroskop med op til 500 X forstørrelse, og arter er identificeret efter vedanatomisk identifikationsnøgle (Schweingruber 1990).

RESULTAT

Af tabel 1 fremgår prøvebeskrivelsen af prøven X2, og artsfordelingen fremgår af tabel 2. I prøven er vurderes der samlet set at være vel 16 små til meget små stykker trækul, alle med recente brudflader. Derudover består prøven af lidt fint sand og få recente rødder. Trækullet i prøven fremstod meget ens bevaret og er også alt sammen identificeret til el, *Alnus* sp. Stykkerne har alle det samme årringsforløb, hvorfor de vurderes til meget sandsynligt at være fragmenter af samme oprindelige træstykke fra en stamme/gren af ubekendt dimension, men helt sikkert ikke en kvist.

Der er samlet set analyseret 10 stykker trækul, og identificeret én løvtræsart: el (*Alnus* sp.).

DATERING

Der er ikke i skrivende stund udført ¹⁴C-dateringer på det gennemsete materiale. Eventuelt kommende dateringsresultater kan rekvireres hos arkæolog.

ANBEFALING

Gennemsynet har påvist, at der ved Endelave, sandsynligt i vikingetiden, har været anvendt elletræ til en eller flere funktioner. El der danner mellemhårdt ved der er egnet til f.eks. stolper, drejearbejder o.l., men ikke bærende funktioner, hertil er veddet for blødt.

Baseret på brændværdi alene regnes elletræet desuden som mellemgodt brændsel, men er især velegnet til optænding (Mytting 2012:230).

Foruden datering, er der ikke grundlag for videre analyser af trækullet.

LITTERATUR

Fritzbøger, B. og B. Odgaard 2017: Skovens historie. I Jensen, K. S. (red.) *Naturen i Danmark. Skoven*. Gyldendal. København s. 55-88

Mytting, L. 2012. *Brænde. Alt om at hugge, stable og tørre – og om brændefyringens sjæl*. Gyldendal

Møller, P. F. 2010. Danmarks skovtyper. Egeskov. s. 359-376. I: *Naturen i Danmark. Skovene*. (red. Kaj Sand-Jensen) 2010, Gyldendal

Schweingruber, F.H. 1990: *Mikroskopische Holzanatomie, 3. udg. Birmensdorf, Eidgenössische Forschungsanstalt für Wald, Schnee und Landschaft*. Birmensdorf.

TABEL 1. Prøvebeskrivelse

PRØVE-NR.	MAX STØRRELSE (mm)	RECENTE BRUD	GENEREL FORM	UDFÆLDNING	GENEREL BEVARING	FORURENINGSGRAD
X2	10x3x2	Mange	Skarpkantede	Ingen	God	Let

TABEL 2. Artsforekomst

PRØVE-NR.	ANLÆGS-NR.	Alnus, el	BESTEMMELSER SUM	MIN. ANTAL ARTER
X2	2a	10	10	1

Orange markerer den dominerende art i prøven

APPENDIX

Vedarter i prøverne

Der er fundet trækul fra én løvtræsart i denne undersøgelse fra Endelave. I det følgende beskrives træarten, som er repræsenteret i prøven. Beskrivelsen tager sit udgangspunkt i kapitlet Skovens historie af B. Fritzbøger og B. Odgaard samt Skovens planteliv af P. Friis Møller, P. Wind, G. Mogensen og B. Odgaard: I: Sand-Jensen, K. (red.) *Naturen i Danmark. Skovene*. 2010, Gyldendal. København s. 55-70 og 97-146.

LØVTRÆER

Alnus sp.

Rød-el indvandrede til Danmark for ca. 10.500 år siden. Den er skovens mest udprægede sumptræart og kan gro på konstant vanddækket bund, men vokser dog bedst på humusrig bund med bevægeligt vand, f.eks. langs vandløb, på fugtige skrån timer, i væld. Den er også forholdsvis salttålede og gror flere steder langs de indre farvande. Rød-el var førhen langt mere udbredt i skovene, men er i nyere tid blevet indskrænket bl.a. af den omfattende afvanding og opdyrkning.

Rød-el har en stærk ungdomsvækst, som dog hurtigt klinger af. Fra historisk tid og op til midten af 1900-tallet vides det, at mange ellebevoksninger blev drevet i stævningsdrift. Den kan blive op mod 250 år gammel, men på grund af den særdeles udbredte stævning, ses der i dag kun få store, gamle træer. Rød-el er særdeles stormfast og vælter sjældent, selv på våd, blød bund.

Jannie Koster Larsen, cand.mag.
Arkæobotaniker
Afdeling for Konservering og Naturvidenskab
Moesgaard Museum

Rapporterne fra Afdeling for Konservering og Naturvidenskab, Moesgaard Museum fremlægger resultater i forbindelse med specialundersøgelser af arkæologisk genstandsmateriale.

Hovedvægten er lagt på undersøgelser med en naturvidenskabelig tilgangsvinkel. Heriblandt kan nævnes arkæobotaniske undersøgelser, vedanatominiske undersøgelser, antropologiske undersøgelser af skeletter samt zooarkæologiske undersøgelser.

Der optræder også andre typer dokumentationsfremlæggelser, som f.eks. besigtigelse af marinarkæologiske lokaliteter og metodebeskrivelser af konserveringsteknisk karakter.

Alle rapporterne kan downloades fra Moesgaard Museums hjemmeside.

Eftertryk med kildeangivelse tilladt.